

Huomasin tekijänoikeuksia koskevan työryhmämuistion Opetusministeriön verkkosivuilla ja ajattelin kommentoida muutamia asioita. Aihe on mielenkiintoinen ja omaan jonkin verran kokemusta sekä kuluttaja- että tuottajapuolelta. Uusi tekijänoikeuslaki ei mielestäni vastaa nykyajan mahdollisuuksia ja nykysuuntausten perusteella kuluttajan oikeuksia aiotaan kaventaa entisestäänkin.

Tekijänoikeuslaki käsittelee monille melko jokapäiväisiä asioita, kuten musiikin kuuntelua ja kirjaston käyttöä. Mielestäni lain pitäisi olla sen verran selkokielineen ja ymmärrettävissä, että tavallinen kansalainen ymmärtäisi ainakin päälinjaukset ilman erillistä koulutusta. Pääpiirteittäin mielestäni pitäisi ajatella kehityksen kannalta, mutta kunnia pitäisi antaa sille, jolle se kuuluu. Taloudellisen edun turvaamiseksi on tarpeellista olla jonkin asteinen teossuoja, mutta täytyy kuitenkin muistaa, että kuluttaja on se, joka tuotteen loppujen lopuksi kustantaa. Kuluttajalle pitäisi tarjota mahdollisimman helppoa ja luotettavaa palvelua, jotta taloudellinen tilanne voitaisiin taata. Mikäli hintojakin vain nostetaan, niin turha ihmetellä, jos kuluttaja suuntaa ostoksensa muualle tai pahimmassa tapauksessa hankkii teoksen laittomin keinoin. Kuluttajalla tulisi olla oikeus päättää ostoksistaan, eikä lain avulla kuluttajaa voi pakottaa tekemään toisin. Tätä ajatusta rikkoo esimerkiksi kasettimaksu ja muut vastaavat. Kehityksen kannalta esimerkiksi internet on loistava väline uusille artisteille tuoda töitään esille. Usein kuitenkin internetistä puhuttaessa huomioidaan vain laiton kopiointi ja muut väärinkäytökset. Tästä johtuen laillinenkin musiikin lataaminen internetistä on muuttunut epäilyttäväksi toiminnaksi. Aina ei tavallisen kuluttajan ole helppo ymmärtää, että onko hänen käyttämänsä palvelu nyt laillinen vai ei.

Jonkin verran uudesta laista käytyä keskustelua seuranneena ihmettelen, kuinka esimerkiksi eduskunnassa ei osata erottaa asioita toisistaan taikka käyttää oikeaa termistöä. Mielestäni digitaalisista asioista tulisi puhua oikeilla termeillä ja välttää mahdollisimman paljon vertauskuvia fyysiseen maailmaan, kuten auton käyttöoikeuksiin tai banaanivarkauksiin. Nämä eroavat melko lailla biteistä, kannettavista soittimista ja muista aiheeseen liittyvistä artefaktoista. Opetusministeriölläkin olisi ilmeisesti hieman parantamisen varaa tämän suhteen. Asiantuntevamman kuvan antamiseksi voisi mm. välttää tämän kaltaisia kysymyksiä: "Onko suojattu aines verkkoympäristössä kuin putkivettä?"[2]

Yksityinen kopiointi

Tekniikan tuoma kehitys on helpottanut huomattavasti yksityistä kopiointia. Enää ei tarvitse murehtia, että suosikkileffa kuluisi puhki, kun sen voi kotikoneellaan kopioida säilöön toiselle levyille. Mielestäni tällainen pitäisi sallia. Pitäisi myöskin sallia, että kuluttaja voi esimerkiksi soittaa ostamaansa musiikkia eri laitteilla ja eri ympäristöissä, mikäli itse kykenee musiikin niihin siirtämään. Kappalerajojen asettaminen on monella tapaa hankalaa. Sopivan kappalemäärärajan pitäisi olla sen verran suuri, että poikkeuksellisen monta kopiota tarvitseva/haluava henkilö ne voisi saada. Esim. musiikkilevyn saattaa haluta pöytäkoneelle, kannettavalle, MP3-soittimeen, autoon, veneelle, mökille ja parille perheenjäsenelle. Tämä vaatisi jo 8 kopiota. Tämä nyt ei liene yleistä, mutta kuitenkin mahdollista. Harmittaisi varmasti, mikäli vain 5 kopiota olisi sallittu. Mahtaisi myös harmittaa, mikäli ostostaan ei voisikaan siirtää esimerkiksi kannettavaan

soittimeen, koska tuotteessa olisi jonkinlainen karenssiaika.

Toisaalta on mahdotonta valvoa, että kuinka monta kopiota ja mihin käyttöön kuluttaja ottaa ostamastaan teoksesta. Tekninen ratkaisu ei ole aukoton (aiheesta lisää myöhemmin) ja mielestäni tavallista kuluttajaa ei pitäisi kiusata kopioiden määrillä, ainakaan numeerisesti. Parempi olisi vain määritellä, että yksityinen kopiointi on sallittua 'kohtuuden rajoissa'. Tarkemmin sanottuna omaan käyttöön, perhepiirin sisällä jne. Yhtiöille ostettu tuote voidaan mielestäni rajoittaa kappalemäärin, koska rajat 'perhepiiriin' ja 'omien laitteiden' suhteen eivät ole niin selvät. Myyjällä pitäisi kuitenkin olla mahdollisuus halutessaan myöntää esim. kopiointi yhtiön sisällä, eikä tätä saisi lailla kieltää.

Hyvitysmaksu

Periaatteellisesti hyvin outo käsite. Ilmeisesti perimmäisenä ideana on se, että toiset myyvät laitteistoa, mitä käytetään toisten tuottaman sisällön kuluttamiseen. Miksi sisällön tuottajalle pitäisi maksaa tästä? Eikö yhtä hyvin voitaisi päinvastoin katsoa, että sisältöä hankittaessa tulisi maksaa laitteistovalmistajille, koska nämä mahdollistavat sisällön kuluttamisen? Varsinkin, kun sisältöä ei myydä suoraan halutussa formaatissa. Yksityiseen käyttöön liittyvä hyvitysmaksu pitäisi poistaa tuotteista. Tarkoittaen siis tyhjiä kasetteja, levyjä, kovalevyjä, muistitikkuja yms. Mikäli yksityisestä kopioinnista halutaan periä erillistä maksua, niin tämä tulisi sisällyttää esimerkiksi alkuperäisen CD-levyn hintaan. Tällöin voitaisiin myös varmistaa, että hyvitysmaksu menisi oikealle sisällöntuottajalle. Tämä korottaisi tosin CD-levyjen hintoja, mutta antaisi myös sisällöntuottajalle mahdollisuuden valita, että haluaako periä hyvitysmaksua tuotteestaan. Myöhemmässä kappaleessa on pohdintoja, mikäli hyvitysmaksu laajennettaisiin yksityisestä kopioinnista yleiseen kopiointiin.

Erittäin ongelmallisena pidän sitä, että hyvitysmaksu peritään automaattisesti jokaisesta tuotteesta. Maksu ei ole yksittäisessä tuotteessa kovin suuri, mutta esimerkiksi amatöörivalokuvaajat saattavat käyttää lukuisia levyjä vuodessa ottamiensa kuvien tallentamiseen. Eräskeni tuttuni ottaa viikottain satoja korkealaatuisia kuvia ja tarvitsee näiden säilömiseen vuosittain melkein satakunta levyä. Mielestäni on kohtuutonta, että hänenlainsensa hekilöt joutuvat maksamaan tallennusvälineistään korvauksia. Maksun voi saada takaisin, mutta tämä on hyvin vaivalloinen prosessi selvityskaavakkeineen ja kuitteineen[1]. Tästä aiheutuu kovasti työtä niin valokuvaajille, muusikoille, videoharrastajille ja monille muillekin. Useimmat näistä todennäköisesti käyttävät sen verran paljon tallennusmedioita, että tilaavat kyseiset tuotteet mieluummin ulkomailta, jolloin hintakin on halvempi. Ulkomailta hankituista tallennusvälineistä tuskin mainitaan vapaaehtoisesti kenellekään, joten niistä ei sitten mene ollenkaan hyvitysmaksua sisällöntuottajille, joten he eivät tällaisesta tilanteesta juurikaan hyödy.

Hyvitysmaksun kotisivuilla ei mainita kovinkaan selkeästi, että kuinka kerätyt varat käytännössä jaetaan edunsaajien kesken. Potti ymmärtääkseni jaetaan jossain määrin myyntitilastojen mukaan. Uskoisin, että myyntitilastot antavat ihan kohtuullisen pohjan oikeista kohteista, mutta on varmasti melko suuri joukko sisällöntuottajia, joille korvaus oikeasti kuuluisi, mutta he eivät sitä kuinkaan saa. Itseäni ainakin harmittaisi, jos minulle kuuluvat tai maksamani korvaukset menisivät jollekin jonka tuotteita en varmastikaan kopioisi. Jos ei ole esim. Teoston jäsen, niin

itselle kuuluvien korvauksien saaminen hankalaa. Nämä silti kerätään esim. koululta. Usein minimaalisten korvausten käsittelykulut ovat liian suuria, että niitä voitaisiin edes maksaa tekijälle. Omakohtaisesta kokemuksesta päätellen, esimerkiksi koulussa tapahtuneen muutaman musiikkisoiton ja parin julkaistun kuvan takia on turha unelmoida korvauksista, mikäli niistä ei ole erikseen sovittu. Periaatteellisesti on erikoista, että rahaa kuitenkin peritään taiteilijoiden nimissä, mutta sitä ei sitten taiteilijoille makseta.

Ymmärtääkseni ulkomaiset sisällöntuottajat ovat eri asemassa kuin kotimaiset, vaikka melko suuri osa tuotteista tulisikin ulkomailta (esim. [4]). Ulkomaisestakin sisällöstä kerätään automaattisesti korvaus, mutta niitä ei automaattisesti makseta eteenpäin, vaan vain pyydettyä. Mitenköhän ulkomainen tuottaja tuollaista tajuaa tehdä? Toisin päin ajateltuna suomalaisen sisällöntuottajan pitäisi taas olla perillä eri maiden tekijänoikeusjärjestelmistä. Jokin yhtenäinen järjestelmä tulisi olla eri maiden välillä, mutta tämän pitäisi myös olla sitten oikeastikin käytössä muuallakin kuin vain Suomessa. Esimerkiksi eräs tuttu on hieman harmistunut, kun hänen tekemää ja ilmaiseksi levittämää musiikkia myydään ulkomailla ilman, että hän saa siitä mitään korvauksia.

Kopiosuojat ja DRM

Mielestäni lainkäytössä ei pitäisi kannustaa pikemminkin rajoittamaan erinäisten suojakeinojen ja muiden teknisten estotoimien käyttöä. Petteri Järvistä lainatakseni, "Tekniikalla ei ratkaista väärästä toimintomallista johtuvia ongelmia" [6]. On jokseenkin erikoista, että laissa ensin kielletään esimerkiksi kopiointi ja sitten varmuuden vuoksi tuotteeseen asetetaan kopiosuoja. Kun tämän joku kiertää, niin lakiin asetetaan pykälä, joka kieltää kopiosuojan kiertämisen. Seuraavaksi tulee ilmeisesti suoja, joka estää edellisen kiertämisen ja kun joku sen kiertää, niin jälleen muokataan lakia. Eikö riitä, että laissa sanotaan, että ei saa kopioida? Pitääkö ruveta sitä nyt vielä tekniikallakin varmentamaan ilman kunnan tuloksia? Sellaista suojaa ei tietääkseni ole kehitetty ja rohkenisin väittää ettei tulla kehittämäänkaan, jota ei voitaisi kiertää. Tietokoneohjelmissa suojaaminen on helpompaa, koska suojan vois sisällyttää ohjelmakoodiin, mutta esimerkiksi musiikissa ja elokuvissa suoja ei oikein pysty liittämään sisältöön kiinni, vaan siitä seuraa lähinnä ongelmia.

Ongelmallista suojissa on se, että lain mukaan kohtuuden rajoissa pitäisi yksityinen kopiointi sallia. Tämä ei kuitenkaan onnistu, mikäli tuote on suojattu. Koska sisältö on tarkoitettu kuitenkin käytettäväksi suojaus pitäisi olla mahdollista kiertää. Tästä taas seuraa se, että suojaus ei toimi kaikissa laitteissa, jolloin se on hyödytön. Toisaalta seuraus voi olla se, että itse sisältö ei toimi laitteessa, jossa suojaamaton tuote toimii moitteetomasti. Tällöin suoja on haitallinen. Mielestäni hyödyttöä ei lailla pitäisi tuka ja haitallista taas lailla vastustaa. Tässä yhteydessä tulisi muistaa alussa mainittu perusajatus, että kuluttaja on se joka tuotteen kuitenkin maksaa.

DRM on pintapuolisesti ajateltuna melko hyvä ratkaisu. Kuluttaja ostaa lisenssin ja saa sisältöä nautittavakseen. Ongelmia kuitenkin löytyy, kun asiaa tarkastellaan käytännön tasolla. Ensinnäkin systeemin pitäisi olla laiteriippumaton. Toiseksi harvat pitävät siitä, että omalle koneelle asennetaan ohjelmia, minkä tarkoitus on epämääräinen. Itse en ainakaan

halua koneelleni yhtään ylimääräistä prosessia pyörimään. Aikooko joku myöskin valvoa, että oikeuksien hallinnassa tallentuvaa tietoa ei käytetä mihinkään muuhun? Pitäisi myöskin olla mahdollista, että ohjelman saa poistettua koneeltaan, kun ei sitä enää tarvitse. Tämä saattaa taas helpottaa sen kiertämistä. Mitenkä voidaan varmistaa, että kuluttaja saa myöskin sitä, mistä on maksanut, jos esim. palvelu suljetaan? Näenkin DRM:n käytössä enemmän ongelmia kuin ratkaisuja. Mielestäni esimerkiksi elokuvien vuokraaminen suoraan tietokoneelle voisi olla ihan kelvollinen palvelu, mutta se ei saisi olla liian monimutkaista. Toivottavasti asia voidaan hoitaa lain puolelta sellaiseksi, ettei tavallisen kuluttajan tarvitse joka kerta allekirjoitella monimutkaisia sopimuksia, kun hän haluaa rentoutua esimerkiksi elokuvan parissa.

Suoja-ajat

Tekijälle pitäisi aina antaa kunnia tekemästään työstä, eli moraalisten oikeuksien pitäisi kestää ikuisesti. Taloudellisen suojan aikaa voisi kuitenkin mielestäni lyhentää. Nykyinen 70v. kuoleman jälkeen on aivan liian pitkä aika. Itse työn tekijähän ei tuosta enää mitään hyödy, koska ei ole elossa. Hyötyjiä ovatkin siis perilliset, tuotantoyhtiö tai muu oikeuksien haltija. Kovin monessa muussa alassa ei yhdellä työllä elätetä montaa sukupolvea. Kulttuurin ja tiedon leviäminen on yhteinen etu, sen vuoksi mielestäni materiaali pitäisi saada mahdollisimman pian yleiseen jakoon. Brittiläisen tutkimuksen mukaan esimerkiksi musiikki ja kirjallisuus myyvät parhaiten juuri julkaisuhetkellään, eikä esimerkiksi kirjoja enää pidetä myynnissä tämän jälkeen[5]. Täten esimerkiksi tietokirjat, jotka kuitenkin vanhentuvat melko nopeasti, voitaisiin luovuttaa yleiseen jakoon n. 5-10 vuoden kuluttua julkaisemisestaan, jolloin köyhempikin kansa voisi sivistää itseään.

Usein oikeuksien omistajat haluavat vain istua oikeuksiensa päällä, josko niillä vielä jossain vaiheessa saisi taiottua rahaa aikaiseksi. Tällaisissa tapauksissa olisi mielestäni hyvä käyttää patenteista tuttua menetelmää, jossa omista oikeuksista maksetaan ylläpitomaksu. Tällöin tuottamattomat tekeleet saadaan julkisiksi ja joku niitä saatta hyödyntää. Aktiivisessa käytössä olevat tuotokset, kuten esimerkiksi Mikki Hiiri, tuottavat sen verran, että niiden oikeuksista voidaan pitää tarvittaessa kiinni. En kyllä näkisi kovinkaan huonona, että maailmalle alkaisi tulvia esimerkiksi Japanilaisia Mikki Hiiri piirrettyjä. Kyllä kuluttajat kuitenkin osaisivat erottaa 'aidon' tuotteen ja varmasti suosisivat sitä.

Vaihtoehtoinen hyvitysmaksu

Nykyään hyvitysmaksu koskee vain yksityistä kopiointia, entäpä jos olisi hyvitysmaksu, jolla saisi kopioida sisältöä niin paljon kuin kykenee? Kyseinen maksu voitaisiin esimerkiksi sisällyttää suoraan veroihin, jolloin byrokratia vähinisi huomattavasti. Tämä tosin olisi epäreilu heitä kohtaan, jotka eivät kopiointia haluaisi harrastaa. Kopiointi ja materiaalin levittäminen internetissä on kuitenkin Suomessa hyvin yleistä[3]. Syynä tähän on lähinnä ilmaisuus, mutta myöskin helppous ja materiaalin määrä. Internetistä saattaa löytää materiaalia, mitä ei Suomessa julkaista ja tämän saa itselleen napin painalluksella. Menetelmä voisi olla laillinen ja säilyä yhtä yksinkertaisena.

Ongelmana on se, että maksut eivät välttämättä menisi oikeille sisällöntuottajille, ilman sen tarkempaa valvontaa. Toisaalta nykyäänkin maksut menevät vähän miten sattuu, eikä ole ihan mahdoton ajatus, että

esimerkiksi Torrent-linkkien latauksia laskettaisiin. Tämä saattaisi hieman vähentää sisällöntuottajien saamia korvauksia, mutta toisaalta heille voitaisiin myöntää verohelpotuksia, sillä koko kansa kuitenkin hyötyisi heidän tuotoksistaan. Kyseinen helpotus voisi koskea esim. tuloja, jotka tuottaja saa vapaaehtoisista maksuista innokkailta kuluttajilta.

Yhteenveto

Yhteenvetona sanoisin, että lain tulisi olla enemmän kuluttajan puolella. Tuottajapuolella taas tulisi enemmän panostaa itse tekijän moraalisia oikeuksia, kuin tuotantokoneiston taloudellisia etuja. Teknilliset ratkaisut saattavat hieman hillitä laitonta kopiointia, mutta aiheuttavat usein omia ongelmiaan. Suoja-ajat ovat turhaan kohtuuttoman pitkiä. Useimmissa tapauksissa noin 10 vuotta riittäisi ihan hyvin takaamaan tuottajalle taloudellisen hyödyn tuotteesta. Mielestäni suurin ongelma tekijänoikeusasioissa on kuitenkin nykyinen hyvitysmaksujärjestelmä. Se rikkoo kuluttajan oikeuksia oikeastaan kaikin osin, eikä ole myöskään sisällöntuottajien kannalta oikeudenmukainen. Toivottavasti pahimmat epäkohdat saadat korjattua mahdollisimman pian, että tuottajat voivat rikastaa valikoimaa ja tavalliset kuluttajat voivat rauhassa nauttia kulttuurista.

Ystävällisin terveisin,

Sampo Teräs

Tietotekniikan opiskelija, säveltäjä ja kuvittaja, sekä elokuvien ja musiikin kuluttaja.